

Laureà Figuerola: amor i desamor a Foment del Treball Nacional

Joan Rosell

President de Foment del Treball Nacional

Distingides autoritats, empresaris, acadèmics, senyores i senyors: aquest és un dia emotiu per aquesta casa, el Foment, que m'honoro en presidir per dues raons, ambdues ben significatives segons el nostre sentit de la història: la primera, perquè recordem a un home excepcionalment intel·ligent –Laureà Figuerola i Ballester, nascut a Calaf el 1816 i mort el 1903– l'actuació política i idees del qual no sempre van ser ben enteses, i menys encara ben acollides en aquesta casa.

L'adéu a la pesseta

La segona raó seria aquest *adéu a la pesseta*, que apareix a Barcelona el 1809, i gràcies al Ministre Laureà Figuerola, es converteix en moneda exclusiva d'Espanya el 19 d'octubre de 1868. Segons el text del preàmbul del decret "el triomf de la revolució iniciada al gloriós alçament de Cadis fa indispensable una mesura de gran importància: la reencunyació de la moneda". Segons la seva filosofia, Figuerola tractava amb això d'"oblidar el passat, trencant tots els llaços que a ell ens lligaven i fent desaparèixer del comerç i del tracte general de les gents aquells objectes que puguin amb freqüència portar-lo a la memòria". Quedava clara la seva intencionalitat política, doncs, segons ell, "la moneda de cada època ha estat útil per marcar els períodes de la civilització d'un poble". Avui, probablement no poques d'aquestes raons es troben implícites en la històrica decisió dels governs de les nacions europees d'immolar les seves monedes nacionals en funció de la unitat supranacional que inaugura una nova era desconeguda als segles d'Europa.

Ambdues raons justifiquen aquest homenatge a Laureà Figuerola avui en un lloc com aquest que, primer el va lloar com a descendent orgullós de la seva estirp empresarial, i, més tard, va abjurar d'ell fins a combatre'l políticament i fixin-se vostès que pel fet de ser coherent amb les seves pròpies idees. Els anys han donat la raó al seu pensament liberal, malgrat en aquells lustres de 1868, causes suficients es donaven perquè els homes de la Junta de Fàbriques diguessin el que van dir i obressin, al seu mode, de bona fe. Però, analitzem el conflicte que va omplir pràcticament tota la segona meitat del convuls segle XIX espanyol.

Aferrissat al liberalisme

Laureà Figuerola i Ballester va néixer al si d'una família de comerciants benestants, liberals en tots els camps excepte en el duaner, en el que defensaven una postura proteccionista d'acord amb les corrents de l'època. Advocat i deixeble d'Eudald Jaumandreu, va mantenir les idees de la família durant la seva joventut, però aviat va modificar les seves bases teòriques aferrissant-se al liberalisme fins els seus últims dies. Convençut defensor del pensament econòmic d'Adam Smith, David Ricardo (amb algunes reserves) o de Bastiat, no va deixar de citar a alguns d'ells a la seva càtedra d'economia política de la Universitat de Barcelona (1847-1853). Com escriu G. Graells a *Història del Foment del Treball Nacional*, "...ja el 1851, a una Memòria sobre la Exposició Universal de Londres, va manifestar sense més les seves idees lliurecanvistes; (i) a la càtedra va divulgar les Harmonies de Bastiat". En particular, va utilitzar els arguments dels propagandistes anglesos del lliurecanvi, Richard Cobden i John Bright, utilitzant-los amb "claredat, amb honestedat científica i política, amb tenacitat i decisió", en paraules de Lluç Beltran.

No en va, la visita de Cobden –ànima de la Lliga de Manchester– a Cadis el 1846, va estimular la creació de la primera Associació Lliurecanvista d'Espanya i la difusió de les idees liberals en defensar el consum i la cerca de nous mercats com a base de la producció. No va entusiasmar als empresaris catalans la presència de Cobden a Espanya, sobretot si es contempla la confrontació d'interessos entre industrials i terratinents o "cerealistes", com alguns els anomenaven, els interessos dels quals estaven en funció d'adquirir teles i productes forans a millor preu sense importar-los el foment de les inversions industrials catalanes i espanyoles, que haguessin accelerat el progrés i creixement nacional, en lloc de retardar-lo per algunes dècades. Curiosament, les seves preferències en comprar no es corresponien amb les seves conveniències en vendre el blat o els productes del camp pels que obviaven tota competència exterior.

Els tres grans programes econòmics generals de l'Espanya del segle XIX

Està clar que els tres grans programes econòmics generals de l'Espanya del segle XIX van ser el liberalisme, el socialisme i el proteccionisme duaner. La batalla ideològica es va portar a terme al pla intel·lectual (premsa, revistes, universitats...) i també al legislatiu. Figuerola va militar activament al Partit Progressista des de jove i va ser el 1853 quan es va desplaçar a Madrid, on aconseguiria posicions de gran responsabilitat en aquest partit.

Aquesta batalla marcaria el segle XIX i en ella la Junta de Fàbriques, portaria la part principal, creant estratègies molt avançades per la seva època, com era el *lobby* d'opinió pública que s'estableix a partir de la fundació de l'Institut Industrial de Catalunya; la posada en marxa d'un equip de personalitats – ja des de la primera part del segle XIX – a Madrid amb homes tan destacats com Bonaplata, Bonaventura C. Aribau, Pascual Madoz, Villalobos, etc.; o la fundació de diaris o periòdics que van sustentar tals idees, com *El Bien Público*; o la realització d'exposicions industrials; o l'adquisició de la literatura econòmica i tècnica més avançada del seu temps a través de comissionats intel·lectuals que van enviar a les principals capitals d'Europa amb aquesta finalitat. I no es conformaren amb això: van passar a l'acció política, fundant agrupacions electorals, creant candidatures pròpies, el major èxit de les quals es va obtenir a les eleccions de 1850 quan van copar la quasi totalitat de la representació de la província de Barcelona i van obtenir el clar decantament posterior del general Prim en favor de la seva causa. D'aquí la dolorosíssima paradoxa que els va proporcionar la Revolució Gloriosa de 1868 i l'arancel de 1869 al que Figuerola va desvirtuar totes les seves fundades esperances.

La qüestió catalana

Es tracta d'un capítol apassionant, no suficientment analitzat, de la història de Foment del Treball i que probablement aclareixi algunes de les sinergies polítiques d'aquest període. És aquí on es lliga bona part del que s'ha anomenat "la qüestió catalana". Durant les primeres dècades del segle XIX, el liberalisme polític semblava configurar-se com la tendència triomfadora, tot i que va acabar el segle en franc retrocés. El 1903, any de la seva mort, "molts dels seus ideals havien mort, però la seva figura tenia encara un enorme prestigi, no només per l'obra realitzada, sinó també, segurament, perquè fou un home que va tenir l'estranya virtut de romandre fidel a les seves idees, malgrat que aquestes anessin perdent força al seu voltant" segons Francisco Cabrillo, que va editar el 1991 els *Escrits Econòmics* de Figuerola.

La vinculació de Figuerola amb la Junta de Fàbriques comença pràcticament en sortir dels seus cursos d'economia amb Eudald Jaumandreu (un home de la casa), però es fa evident a partir del 1848 quan és proposat com a president de la Secció 11 "Economia Política" de l'Institut Industrial de Catalunya, del que formaven part 390 membres.

Encara en èpoques difícils per a les idees moderades dels industrials catalans –situades a l'esquerra del moderantisme–, com la dècada de 1844 a

1854, aquests mantenien la seva fe inicial en personalitats il·lustres com Laureà Figuerola per a defensar els seus interessos al poder centralitzat de Madrid. "El govern moderat ràpidament va establir la Constitució de 1845 (reforma conservadora de la de 1837), restringint la majoria dels pocs drets democràtics que li quedaven ... (...) Canvis com aquests no eren ben vistos per la majoria de polítics moderats catalans... (...) En tal escenari polític, la Comissió de Fàbriques continuava mantenint el seu recolzament a polítics de diferents bàndols i en posicions destacades: Madoz, Aribau o Bravo Murillo, Ramón Santillán, Alejandro Mon, Álvaro Flórez Estrada, José Canga Argüelles, Manuel Colmeiro i Laureà Figuerola. A aquesta llarga nòmina d'homes públics s'haurà d'afegir molt ràpidament al general Joan Prim, qui ja el 1849 apareix com a representant polític de la Comissió de Fàbriques al Congrés dels Diputats".

El 1847 "La junta general de fabricants aprova les bases presentades per la Comissió de Fàbriques per a constituir-se en Junta de Fàbriques..." que va haver de salvar diversos obstacles fins a aconseguir la seva plena constitució. Però "la persistència penosa de la Junta de Fàbriques (1847) perdura de forma solapada fins el 1861, mentre ja molts dels seus homes i la visió de les noves realitats aportada per Joan Güell comencen a perfilar una estratègia diferenciada i molt més ambiciosa per als interessos generals de la indústria i els canvis requerits per una nova economia que es comença a entreveure ja a Europa".

Quan el 23 de juny de 1848 s'inaugura a Barcelona l'Institut Industrial de Catalunya sota els auspicis de la Junta de Fàbriques i amb l'exposició pública de productes de la indústria espanyola, i no només catalana, doncs l'objectiu era la creació d'una consciència de necessitat industrial, una de les seccions que la constituïen, la d'Economia Política, era presidida per Laureà Figuerola. Lluc Beltran explica que "és innegable que en cert moment tots els seus talents brillaven sobre la ignorància, els prejudicis i la ceguesa de quasi tots els seus conciutadans". No era tal la consideració de què gaudia en aquells moments entre la burgesia industrial catalana.

Proteccionistes i lliurecanvistes irreconciliables

Tot i això, 1849 constitueix el primer punt d'inflexió de determinades tesis. Les perspectives de proteccionistes i lliurecanvistes van començar a veure's com a irreconciliables: l'arancel de 1849 suposa el primer gran triomf de les idees liberals i el primer fracàs del *lobby* industrial català a Madrid. Com apunta M. Milán a la seva *Historia inèdita* de F.T.N., "la prohibició general d'importació de teixits de cotó havia acabat, trencant-se una

llarga tradició i amenaçant amb la ruïna a una indústria que havia capitanejat la revolució industrial a Espanya”. Cristal·litzaven d'aquesta manera les distàncies entre uns i altres: “Aquell fracàs donaria lloc a una divisió irreconciliable d'ambdues tendències econòmiques a Espanya: els proteccionistes liderats intel·lectualment per Güell i Ferrer, i els lliurecanvistes que des de 1859 s'agruparan a l'Associació per a la Reforma dels Aranzels, on trobaren lloc els homes més il·lustres de l'escena política madrilenya, com Echegaray, el duc d'Almodóvar del Río, Castelar, Moret, Canalejas, Azcárate, Pedregal, així com els catalans Laureà Figuerola i L. Mª Pastor...”.

No obstant, el mismíssim Figuerola criticaria anys després l'aranzel de 1849 en la seva obra *La reforma aranzelària de 1868*: “Tan sincerament havien cregut –es llegeix al seu treball– els autors de l'obra aranzelària de 1841 en la realitat d'haver imposat només un 15% com a regla principal del seu assaig i de millora en els drets consignats a la llei, que van donar una instrucció força liberal per a aplicar els aranzels, i el resultat pràctic fou no observar diferència gairebé sensible als ingressos des d'un any abans de la reforma fins tres anys després, és a dir, des del 1840 al 43, doncs els valors per tots els conceptes obtinguts no havien arribat a augmentar 300.000 pessetes. La instrucció draconiana de 3 d'abril de 1843 que considerava a tots els comerciants com a defraudadors i als treballadors com a infidents, aplicada amb rigor des del 1844, va donar un augment el mateix any de cinc milions de pessetes; i en el període successiu fins el 1849 només van poder-se addicionar quatre milions més com a resultat màxim de les traves i precaucions preses i prova evident de no haver aconseguit l'objecte que el legislador s'havia proposat amb aquest assaig, va ser la necessitat de la reforma del 1849”.

Canvi d'ideari

Laureà Figuerola, ja el 1851 comença a perfilar el canvi del seu ideari: a unes *Memòries sobre l'Exposició Universal de Londres* expressava “sense més les seves idees lliurecanvistes”, la qual cosa no deixava de ser un atreviment singular en un *temps* i un *espai* com el del seu entorn social i professional de l'època. El 1862 Figuerola va veure com l'Institut Industrial de Catalunya impugnava una proposta que havia estat presentada per ell al Congrés dels Diputats en el sentit que les reparacions dels vaixells es poguessin portar a terme a l'estranger. Era el sistemàtic recel, probablement exagerat, a perdre cotes del mercat de treball, evitant així tota externalització més enllà de les fronteres espanyoles. Probablement els contactes de Laureà Figuerola a Madrid, a partir de 1854 en què és elegit diputat, l'a-

fermaran en una tendència cada cop major en pro del lliurecanvisme. Ell era un home obert i intel·ligent, i el seu pensament era més proper a la racionalització dels problemes econòmics i de mercat que cap al retard de les propostes progressistes que implicava una incipient industrialització. Paradoxalment, els papers semblaven haver canviat: els agraristes optaven per la rebaixa aranzelària, i els industrials pretenien consolidar uns capitals i uns mercats de garantia abans d'iniciar la confrontació exterior i l'obertura.

Laureà Figuerola el 1854 s'alinea inequívocament a la llista de diputats del Partit Progressista. Com a diputat va ser dur i agressiu. L'any 1855, malgrat el clima de desconfiança que s'havia generat entorn la seva persona, la Junta de Fàbriques el va felicitar per la seva intervenció en les Corts: "Aquesta societat ha llegit amb particular satisfacció el discurs pronunciat per VS a la sessió de les Corts Constituents del dia 19 del proper passat maig, cridant l'atenció del govern de S.M. sobre la necessitat de posar remei als mals que afecten les províncies de Catalunya per la greu situació produïda per les qüestions industrials. VS ha donat un gran testimoni d'apreci que li mereix el benestar de la província que dignament representa de l'interès que es pren a favor de la fabricació catalana i de la causa del treball nacional..."

Però aquesta lluna de mel començava ja a declinar. El divorci era ja inevitable i imminent. Les idees es diferenciaven cada cop més i els seus postulats no podien ni tan sols debatre's amb els industrials catalans. Finalment, ja ocupant Figuerola càrrecs de responsabilitat en el Govern de Madrid, va criticar durament l'actitud d'aquests: "ferit, sens dubte, pels atacs dels proteccionistes catalans a la seva actuació com a home de govern, preveu que al darrere d'aquestes campanyes sols hi hagi "interessos reaccionaris", tal i com escrivia el mateix Laureà Figuerola al seu amic Duran i Bas el 1869. Una tan clara i explícita desqualificació tancaria les portes a l'enteniment en el futur.

La reacció ludista

A començaments de 1854 es va iniciar una forta agitació obrera que tindria conseqüències greus. Com apunta Josep Fontana a *La fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868*, "des del punt de vista de Catalunya, la història d'aquests anys l'hem de cercar en el moviment obrer. No es tracta només del conflicte de les selfactines: dels incendis de fàbriques de filar, la vaga contra les màquines, el còlera, reaparició de trabucaires i carlins...". Mentre els treballadors passaven a l'acció directa, els industrials catalans

confiaven en el *lobby* de Madrid del que Bravo Murillo formava part, igual que el general i diputat Joan Prim i Bonaventura Carles Aribau, que al paroxisme de l'èxit és nomenat director general de Duanes el 18 de gener de 1853, i l'advocat de la Junta de Fàbriques en Madrid, Jacinto Félix Doménech, accedeix a la cartera de ministre d'hisenda. Tant d'èxit acabaria anant en detriment política i socialment de la causa dels industrials catalans.

De sobte l'agitació social dels treballadors es va dirigir sobre les fàbriques en una reacció ludista contra les noves màquines que milloraven les condicions de treball, però –s'entenia per part de les organitzacions obres– que podien eliminar o disminuir els llocs de treball. Així doncs, i simplificant el procés, dos factors estableixen la base del conflicte:

- a) En primer lloc, el motí, “aferrissant-se els obrers en destruir les màquines modernes...” es va transformar en la crema de diverses fàbriques tèxtils la nit del 16 de juliol de 1854 i a la crida a la vaga en els dies successius. La substitució de les màquines “Mule-Jenny” per les “Self-acting” (selfactines) havia provocat aquest malestar generalitzat entre els treballadors temorosos de la reducció de la demanda de mà d'obra. Ja el 1827 i fins el 1830, els joves industrials havien visitat França i Anglaterra per a conèixer allà una nova maquinària que augmentava la productivitat. El 1831 s'havien iniciat els primers conflictes amb els treballadors, com a conseqüència de la instal·lació de dites màquines. D'aquí la creació de la Comissió de la Inspecció de Fàbriques i el naixement dels primers moviments ludistes.
- b) En segon lloc, com apunta Lluç Beltran, un altre factor que va contribuir a crear un clima d'agitació social va ser el “pronunciament militar de Vicálvaro el mateix mes de juliol de 1854.”

Davant del clima de conflictivitat social que s'havia creat a Barcelona, el capità general Don Ramón de la Rocha, es va pronunciar a favor dels obrers i va prohibir l'ús de les selfactines. El governador civil, José Mª Marchessi, va complimentar estrictament les disposicions del capità general a l'extrem de disposar que “demà a les cinc de la mateixa quedin totes obertes (les fàbriques de filat) i es doni força a les màquines per tal que totes puguin treballar, en la intel·ligència que jo mateix passaré en persona a visitar dites fàbriques”. La reacció de la Junta de Fàbriques va ser immediata: va tractar inútilment d'informar al govern mitjançant el seu representant a Madrid, Àngel de Villalobos. Per la seva part, tant Pascual Madoz com Laureà Figuerola es van posar obertament del costat dels empresaris i van arriscar personalment en la seva crítica oberta als obrers i a l'actitud

del capità general. Graells explica com “el senyor Figuerola va atacar al Diari de Barcelona la inconcebible disposició del capità general, afegint amb aquest motiu: “ja veurem el que succeeix”. Doncs el que va succeir, m’ho va explicar moltes vegades Figuerola, és que va córrer molt greu perill la seva vida”.

Aquest acte de valentia va ser molt ben considerat des de la indústria catalana, segons es desprèn d’articles a la premsa coetània i d’una carta enviada per Joan Costa a Angel de Villalobos en la que es fa ressò de la impecable actitud de Figuerola: “avui apareix a El Brusi un altre article de Figuerola sota la seva signatura i en defensa nostra; és molt valent, ja veurem el que succeeix”.

Defensa del progrés empresarial

En aquest article, Laureà Figuerola va posar en joc el seu notable prestigi en defensa dels interessos empresarials –que certament eren els del progrés– desmantellant els arguments del capità general, responsable de la situació agra i esperpèntica, al que valora la seva posició de “resolució tenyida d’un esperit comunista que S.E. sens dubte no va sospitar”. La dialèctica de Figuerola en aquest conflicte és d’un valor que ratlla la temeritat: escriu al *Diari de Barcelona* (2 d’agost de 1854): “Qui destrueix les màquines de pau posa al carrer les màquines de guerra; vegi’s sinó com del fúnebre tenyit de l’incendi els canons s’han col·locat a la històrica Plaça de Sant Jaume, i si no han vomitat metralla, deixeu que la desesperació del fabricant el condueixi a tancar el seu establiment, deixeu que la desesperació de la fam del treballador faci pujar les onades del motí i vengi insensatament en el capital de les màquines les queixes contra el fabricant fugitiu: el canó tronarà als carrers, els capitals fundadors del treball fugen atemorits, i tindrem la deixalla de la llibertat de la misèria, la trista igualtat d’exterminar-nos amb una guerra salvatge.”

Un to dramàtic com aquest reflexa la gravetat de les coses: fàbriques tancades, obrers violentament instal·lats al carrer, empresaris fugits del país, discursos apassionats a les Corts Constituents, com el del 19 de maig del 1855, i finalment l’assassinat de Josep Sol i Padrís, director de la fàbrica El Vapor de Sants, mà dreta de Joan Güell, i president de la Junta de Fàbriques des de l’11 de juny de 1855. Al final, aquest greu conflicte acabaria inclús amb l’existència de la Junta de Fàbriques el 1861. Les coses havien arribat potser massa lluny en la confrontació social i de pensament. Els obrers en la polèmica de premsa amb Figuerola li responen en to desafortat: argumenten que “si demanéssim una mica de pa per les nostres famí-

lies, i el govern tingués les idees de vostè, posaria els canons pels carrers...(...) El que vostè vol i desitja és la destrucció de la indústria, com a bon lliurecanvista, i nosaltres la defensarem en contra de tots els que tenen les idees de vostè.”

El triomf de la Revolució *Gloriosa*

Tota aquesta confusió de papers socials i els radicalismes que es van viure van ser, potser, part de la raó dels esdeveniments històrics de 1868 i el triomf de la Revolució *Gloriosa* en la que les gents de l'empresariat català van tenir un paper considerable, i que està encara per estudiar a fons, mitjançant els seus homes a Madrid i de la seva vinculació intensa amb el general Prim. Una conseqüència de tots aquests fets va ser justament l'ascens polític de Laureà Figuerola i la seva designació com a ministre d'hisenda entre 1868 i 1870 als governs de Serrano i Prim. Això no obstant, les seves idees havien aprofundit substancialment als plantejaments que formulava el lliurecanvisme i a ell s'havia entregat amb passió. El seu pensament va començar a traslladar-se a les lleis i als decrets del govern, adoptant així moltes mesures d'urgència imposades per la pròpia crisi. Afermat pel vell concepte que la llibertat és indivisible per principi, i en conseqüència, la llibertat política, econòmica i religiosa no són sinó aspectes parcials de la mateixa, va aplicar amb un cert sentit utòpic aquesta idea fins a les seves últimes conseqüències. D'aquí sorgeix la desintonia amb els homes del Foment i amb tots aquells industrials que havien establert una coherent política proteccionista des de Catalunya.

Va suprimir la contribució de consums substituint-la per un impost personal, i es van abolir les traves al comerç interior, va regular la supressió progressiva del dret diferencial de bandera, etc.

La reforma aranzelària

Però la més important de les seves reformes legislatives fou l'Arancel del 1869, el més lliurecanvista d'Espanya. A la seva obra *La reforma aranzelària de 1869*, publicada l'any 1879, exposa els motius que el van portar a modificar el règim aranzelari espanyol: “...importa consignar des del meu punt de vista la confirmació de la doctrina del lliurecanvi pel resultat obtingut en aplicar-la dins del límit del possible en la redacció dels aranzels de 1869. L'ideal del lliurecanvisme és l'abolició completa de les duanes entre les nacions...(...) L'escola alemanya parteix d'aquest supòsit, però troba a

la realitat dels fets humans que els Estats, per tradició o per la seva organització tributària, tenen duanes que no poden fer desaparèixer, sense assegurar-se sota una altra forma l'ingrés que rendeixen, o perquè no consenteixen l'abolició de la dificultat de disminuir la despesa pública...(..) La constant voluntat de l'home i de la humanitat és produir de tal forma que arribi el producte al major nombre possible de consumidors, i determina l'allunyament o aproximació el preu del mercat...(..) Que la Duana amb la imposició de drets contribueix a l'oficial encariment, ningú pot dubtar-ho...(..) La prohibició va ser creació d'una altre temps i pels seus fruits ha estat condemnada; la llibertat de tràfec en els medis materials i morals prospera avui dia arreu del món..." Així justifica Figuerola la seva reforma aranzelària perquè, deia, "és de tota evidència que si el gradual descens dels drets fins el 15% no s'hagués suspès, desapareixerien moltes de les precaucions que els alts tipus obliguen a mantenir encara, aconseguint-se llavors la rapidesa als aforaments i despatxos..."

A grans trets, aquests són els traços més significatius de la seva reforma aranzelària:

- 1) Es suprimien les prohibicions de productes al comerç internacional, amb les excepcions d'articles prohibits per les lleis penals o de seguretat pública i els relatius als efectes estancats.
- 2) S'establien uns drets temporals extraordinaris, la quantia màxima dels quals seria del 30% (en algun casos el 35%) del seu valor. Els drets fiscals, en canvi, no podrien superar el 15% del mateix valor.
- 3) Els drets extraordinaris romandrien inalterables durant un període de sis anys i, transcorregut aquest plaç, es reduirien gradualment fins el duodècim any, fins arribar al màxim del tipus dels drets fiscals.

Els dos principis teòrics en els que es basava es fonamentaven en el criteri que els aranzels de duanes no havien d'establir-se amb objectius proteccionistes, sinó amb caràcter fiscal, i que havien de durar només mentre l'Estat no trobés mitjans més perfeccionistes per cobrir despeses, i la reducció de les tarifes aranzelàries hauria de ser gradual i progressiva.

La reacció a un fracàs

Tal com apunta Cabrillo, no va aconseguir els resultats que buscava, i definitivament es va enemistar amb els industrials catalans i els defensors

del proteccionisme... “els resultats de les reformes aranzelàries iniciades per Figuerola no van respondre, en la major part dels casos, a l’esperança que el seu autor havia posat en elles. Tot i ser correctes i meditades, amb freqüència, es van veure dificultades tant per la pròpia crisi econòmica com pels grups de pressió interessats en fer-les fracassar. Aquest últim factor va ser determinant per la paralització de la reforma aranzelària i l’inici de la reacció proteccionista a Espanya.”

Era obvi que d’un fracàs sorgeixi una reacció. Però no sempre la reacció deslliga les forces idònies, mesurades, intel·ligents i tampoc la prudència pot cegar-se en moments de canvi. El proteccionisme certament retornaria als seus orígens. Sovint, amb algun que altre excés. Però mai hauria d’haver trencat un vincle tan viu com el de Figuerola i els prohoms de Foment. Ambdues parts tenien raó, i no estaven els temps per aforismes literaris, com es demostraria a partir del nou segle XX. La prudència imposava certes mesures per evitar la invasió de productes estrangers que arruïnarien els esforços industrialistes interiors. Sense indústria, no hi havia progrés. La visió contrària, la dels agraristes i terratinents, tot i semblar ajustada als nous temps, amagava un aferrissament per defensar els seus ancestrals privilegis. No van fer el mateix amb els preus dels cereals, ni amb l’obertura dels seus mercats.

Finalment, els industrials de Foment i de Catalunya tractaven de crear les bases d’una indústria potent en maquinària i capitals abans d’obrir-se a la competència d’altres mercats. Figuerola així ho va entendre, doncs la tecnologia arribava d’Anglaterra. Els industrials no van comprendre potser l’enorme anticipació de futur de Laureà Figuerola. D’aquí, doncs, que cent anys després de la seva mort, aquests mateixos empresaris, aquestes mateixes institucions professen la fe a Figuerola i tenen la confiança en que només els mercats oberts garanteixen avui el progrés. Foment del Treball Nacional és avui, probablement, el que Laureà Figuerola va somniar que fos fa més d’un segle. Als genis no sempre se’ls entén en la contemporaneïtat. És precís que passi el temps. Per això crec que el nostre testimoni avui és –malgrat sembli paradoxal– un acte de reconeixement i de justícia.